THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 765 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

"דאמפינג" און די סאָוועט רעגירונג

איינער פון די פאקטאָרן וואָס שפילט א דעמאָראַליזירנדיקע און צע־שטערנדיקע ראָל אין־ס עקאָנאָמישן לעבן פון דער וועלט איז "דאמפינג". — דאס אראָפּשיטן אויפ'ן מארק פון איבערפלוסן פון סחורות אויף וועלכן פרייז עס לאזט זיך נאר.

אזא סארט "דאמפינג" אויף אן איינגענעם מארק מוז ניט שפילן קיין צעשטערנדיקע ראָל. אין לאנד גופא זיינען דאָ מער־ווייניקער באשטימטע פאקטאָרן וואָס רעגולירן די פּראָדוקציע און פארברויך. אבער יעדעס לאנד איז פאראינטערעסירט צו האלטן ביי זיך פרייזן פון סחורות פּראָדוצירט אין לאנד גופא אין א מער־ווייניקער נאָרמאלן צושטאנד. דאס ווערט געטאָן דורך פארשיידענע מיטלען, הויפּטזאכלאך דורך טאריפן. ווען אבער די אינדוס־טריע און אגריקולטור פּראָדוצירן צופיל סחורה און מען מוז עס אראָפּזעצן, "דאמפּן" מען עס אויף אן אויסלענדישן מארק. מען גיט עס אוועק ערגעץ אין א פרעמדן לאנד האלב־אומזיסט. אבי צו אָנהאלטן די פרייזן אויפ'ן היי־מישן מארק.

און עס קומט אזוי אויס, אז בעת אין לאנד גופא מוז מען צאָלן הויכע פרייזן פאר איינגענע סחורות, אזעלכע פרייזן אין איינעקע פאלן וואָס מאכן זיי ניט צוגענגלעך פארן מאסן־קונדן־ווערן מיט די זעלבע ארטיקלען פארפלייצט א מארק אין א פרעמדן לאנד, און דאס ווערט עס פארקויפט האלב אומזיסט. און אין יענעם פרעמדן לאנד פארטרייבט עס אָפּט פונם מארק די איינענע פּראָדוקטן און פאראורזאכט ארבעטסלאָזיקייט.

די מייסטע לענדער האבן הויכע שוץ־טאריפן קעגן אזעלכע "גע־דאמפּטע" סחורות. אבער אט די "דאמפינג" טאריפן באציען זיך געוויינלאך בלויז אויף אזעלכע פּראָדוקטן, וואָס ווערן פּראָדוצירט אין לאנד גופא. קא־נאדע, למשל, וועט ארויפלייגן א שווערן טאריף אויף עפל, וואָס אמעריקאנער פּראָדוצירער וועלן זוכן אראָפּשיטן אויף דעם קאנאדער מארק, ווייל אין קא־נאדע ווערן עפל אויך פּראָדוצירט און די רעגירונג וועט וועלן באשיצן אונ־זערע עפל־פּראָדוקטן פון אום'יושר'דיקער קאָנקורענץ. פאר אָראנזשן אבער וועט דער קאנאדער מארק בלייבן אָפן, און מען קאן עס דאָ "דאמפּן" וויפל מען וויל, ווייל דאָ וואקסן ניט קיין אָראנזשן.

מען זוכט דערפאר פאר "דאמפּן" באזונדערס יענע לענדער, וואו די באטרעפנדיקע ארטיקלען ווערן ניט פּראָדוצירט. דאָס אימפּאָרטירנדיקע לאנד קאן אפילו זיין צופרידן דערמיט אין געוויסע פאלן, — אזוי, למשל, איז עגגלאנד גאנץ צופרידן וואָס מען שיט צו איר אראָפּ וויין און דער פרייז פון ברויט וואָס איר באפעלקערונג צאָלט איז אזוי שיר ניט דער בי־ליקסטער אין דער וועלט. איר איינענע וויין פּראָדוקציע איז זייער קליין, און די ביליקע וויין פרייזן באווירקן ניט שווער די עקאָנאָמישע לאגע אין לאנד. עס ליידן דערפון די בריטישע פארמערס, אבער זייער צאָל איז ניט גרויס. און א "קוואטאָ" פאלן, וואָס זאָל צווייגנען צו מישן א גע־וויסן פּראָצענט בריטישע וויין אין די מעל, קאן ליידן דאָס פּראָבלעם.

אבער אויף דער וועלט ווערטשאפט האָט דאָס פארט א שווערע, צע־שטערנדיקע ווירקונג. אויב אנרגענטינע "דאמפּט" אירע וויין אויפן בריטישן מארק, ליידן דערפון קאנאדע, די פאראייניקטע שטאטן און די אנדערע וויין־פּראָדוצירנדיקע לענדער. און אויב דייטשלאנד "דאמפּט" אויף די מערק פון אויסלאנד אירע שטאָלן־אייזן־ווארן, אין דאָס אירע אפארבייטן, כדי צו קריגן דאָס געלט צו צאָלן רעפּאָרא־ציעס. ליידן דערפון די אינדוסטריעס פון אלע אנדערע לענדער. — אפילו פון יענע, וואָס זיינען געשיצט קעגן "דאמפינג" דורך טאריפן וועגן. און אזוי ווי די וועלט איז עקאָנאָמיש פארבונדן, רופט זיך דאָס צום סוף אָפּ שווער אפילו אויף יענע לענדער, וואָס זיינען צופרידן מיט די "נעדאמפּטע" מציאות.

לעצטנס איז עס געווארן א מנהג צו ווארן די נאנצע שולד פאר דעם איצטיקן קריזיס אויף סאָוועט רוסלאנד, וועלכע זאָל עס האָבן פארפלייצט דעם מארק מיט אירע פּראָדוקטן און דעמאָראַליזירט די פרייזן. אנדערע האָבן אפילו באהויפּטעט, אז די סאָוועט רעגירונג טוט עס בעזיכטלאך, כדי צו רואינירן די קאפּיטאליסטישע לענדער. דאָס ערשטע איז ניט ריכטיק, ווייל די סאָוועטישע עקספּארטן זיינען סוף־כל־סוף געווען בלויז א קליינער טייל פון די אלגעמיינע, און דאָס עקזיסטירט אין אן אומזין, ווייל קיינער ליידט נאָך ניט אזוי שווער פון די ביליקע פרייזן אויף אירע עקספּארטירטע ארטיקלען, ווי די סאָוועט רעגירונג גופא: זי מוז האָבן דאָס געלט צו קויפן מאשינען אין אויסלאנד, און די ביליקע פרייזן צווינגען זי ארויסצופירן פון לאנד מער ברויט, ווי זי וואָלט אפשר געוואָלט. צווינגענדיק איר איינענע באפעלקערונג צו צייגן דעם ביסן ברויט אין מויל.

מאקסים ליטווינאָוו האָט דאָס געפּרוּוווט קלאָר מאכן ביי דער איי־ראָפּייאישער עקאָנאָמישער קאָנפערענץ אין זשענעוואָ. ער האָט קאטעגאָריש געלייקנט אז די סאָוועט רעגירונג "דאמפּט", באשולדיקנדיג אנדערע אין "דאמפינג". אז אין זיין פארשלאג וועגן "עקאָנאָמישער אנטוואפענונג" האָט ער איינגעשלאָסן א פונקט וועגן פארבאָט פון "דאמפינג".

פארמולירנדיק אָבער דעם דאזיקן פונקט, האָט ליטווינאָוו דערוויי געמאכט קלאָר, אז ריין פון דער זינד פון "דאמפינג" איז סאָוועט רוסלאנד אויך ניט געוועזן. ער האָט געמלאָך דערקלערט, אז לענדער זאָלן פארבאָטן ווערן צו פארקויפן אין אויסלאנד אויף ביליקערע פרייזן ווי ביי זיך אין דער היים. — און דאָס איז דאָך פארט וואָס סאָוועט רוסלאנד האָט געטאָן.

און דוקא בנוגע סאָוועט רוסלאנד זעט זיך באזונדערס בולט ארויס, לויט דער דאָזיקער פארמולירונג, די גאנצע אומ'יושר'דיקייט פון דעם "דאמ־פינג סיסטעם. בעת אין סאָוועט רוסלאנד מוז זיך די באפעלקערונג באנוגע־נען מיט קליינע אויסגעטיילטע פארציעס פון ברויט און אנדערע פּראָדוקטן, און צאָלן פאר דעם זייער הויכע פרייזן, ווערן די סאָוועטישע וויין און אנ־דערע תבואות אויסגעשאָטן אויף אויסלענדישע מערקט אויף אזעלכע נידע־ריקע פרייזן, אז די לענדער מיט א העכערן לעבנס שטייגער און מיט העכערע שכירות קאָנען מיט זיי בשום אופן ניט קאָנקורירן אין שווערע פארלוסטן.

און אזוי קומט עס אויס, אז אויב אפילו סאָוועט רוסלאנד איז ניט גע־ווען די איינציקע, איז זי אָבער, ווי אנדערע, אויך שולדיק אין דער צעפאלונג פון די פרייזן אויפ'ן וועלט מארק. זי האָט דאָס, אמת, געטאָן אויס ניט, — זי האָט געמוזט קריגן דאָס געלט צו קויפן מאשינען, און אזוי ווי קיין קרע־דיט קריגט זי ניט, האָט זי קיין אנדער ברירה ניט געהאט. ווי צו פארקויפן די תבואה וואָס זי האָט אליין געקאָנט פארברויכן זיא און פאר וויפל עס האָט זיך נאר געלאָזן.

פונדעסטוועגן זעט אויס אז די סאָוועט רעגירונג איז גרייט איינצו־גיין אויף אן אָפּמאך וואָס זאָל מאכן א סוף צו "דאמפינג". דאָס האָט גאנץ קלאָר געמאכט מאקסים ליטווינאָוו אין זשענעוואָ. און דאָס דערווארט מען אויך פון דעם סאָוועטישן פארשטייער ביי דער וויין קאָנפערענץ אין לאָנ־דאָן.

דער שווער־פונקט דאָ וועט זיין צו באשטימען געגוי וואָס הייסט "דאמפינג". באזונדערס שווער וועט עס זיין פאר סאָוועט רוסלאנד גופא אנצונעמען די פארמולירונג פון איר איינגענעם פארטרעטער, ווען זי זאָל כדיים אויסגעטייטשט ווערן: דאָס וועט דאָך הייסן, אז סאָוועט רוסלאנד קאָן ניט פארקויפן אין אויסלאנד אירע וויין ביליקער, ווי אין לאנד גופא. און דאָס וועט מיינען, אז אויב זי וועט בכלל וועלן פארקויפן וויין אין אויסלאנד וועט זי מוזן שניידן די פרייזן אויף איר איינגענעם מארק צו פארגלייכן זיי צו די פרייזן אויפ'ן וועלט מארק. — וואָס וואָלט געווען א ווייט־גיינדיקער איבער־כרוך פון איר אינערלאכער עקאָנאָמישער פאליטיק.

און ווען די וויין, אויף די נידעריקע פרייזן, זאָל נאָך ארויסגעלאָזן ווערן פריי אויף דעם סאָוועטשן אינערלאכן מארק, דאן וואָלט די סאָוועט רעגירונג ווארשיינלאך בכלל מער ניט געהאט קיין וויין צו עקספּארטירן.

די געשיכטע פון קאָלאָניזאציע אין מערב קאנאדע :

פון י. בן דוד

— 3 —

פּראָבעס אין מזרח און מערב קאנאדע

"די רעד ריווער קאָלאָניע".

ניט אלע סקאטישע גרופּעס האָבן אזוי גרויזאם געהאנדלט מיט זייערע פעס־טער, אנדערע האָבן פארשטאנען אז די עקאָנאָמישע און סאָציאלע באדינגונגען וועלכע זיינען געשאפן געווארן צווינגען דער באפעלקערונג אויסצואוואנדערן פון זייערע אלטע היימען, אָבער צו דער זעלבער צייט האָבן זיי עס פארשטאנען אלס זייער פליכט צו העלפן די ארויסגע־שטויסענע פאמיליעס באזעצן זיך ערגעץ אנדערש.

צווישן די גרופּעס איז געווען לארד סעלקירק, וועלכער האָט אוועקגענעבן פיל מי און צייט אין דעם פאלן איבערצופי־רען אין באזעצן די ארויסגעשטויסענע "קראפטערס" נאָך קאנאדע.

זיין 1טער פארזוך איז געווען אין 1803 ווען ער האָט געהאלפן א באזונדערן טייל פון די סקאטישע "קראפטערס" אויף פרינץ עדוואַרד איילאנד אויף פארמס וועלכע זיינען פארלאָזט געווארן פון פרי־ערדיקע פראנצויזישע קאָלאָניסטן.

דערמונטערט פון דעם טייליווייז דער־פאָלג פון דעם פארזוך. האָט סעלקירק פארגעשלאָגן א פּראָיעקט וועלכן פילע האָבן אומדורכפיראבר. סעלקירק האָט פאר־געשלאָגן צו באזעצן די סקאטישע "קראפ־טערס" ניט ביים בראָג יס, נאר אין "רעד ריווער" טאָל, מער ווי א טויזנט מייל ווייט פון דאָס באזעצטע טייל פון לאנד אין מזרח. און א לאנד וועלכע צו יענער צייט איז נאָך געווען ווילד און שווער צו צוקומען. די לאנד איז געלעגן אין ראָבּן פון דער הערשאפט פון הדסאָנס בעי געזעלשאפט. און לארד סעלקירק האָט פארגעסערט זיינע פינאנציעלע אינטערע־סען אין יענער געזעלשאפט און ער האָט באקומען דער געזעלשאפט צוזאָג אז זי וועט העלפן זיין אונטערנעמונג. א שטרע־קע פון צוויי טויזנט קוואַדראַט מייל איז אָפּגערונגען געווארן פון דער הדס־סאָנס בעי געזעלשאפט און ס'האָט זיי געצוינגען פון סעלקירק צום צפון בי פעמ־בינא אין דרום. און דער צענטער איז געווען דער הדסאָנס בעי געזעלשאפט סטאַנציע פארט גערי (איצטיקע וויני־פּעג).

די קאָלאָניסטן, מענער, פרויען און קינדער פון קילדאָנאן טאָל אין סקאָט־לאנד, זיינען ארויסגעפאָרן נאָך קאנאדע אין א היצערנער זעגל שיף אין 1811. לויט די פלענער פון לארד סעלקירק האָט די שיף געראַדט זיי ברייננען צו דעם פארט אויף די בראָג אין הדסאָנס בעי, וואו עס האָט זיך געפונען א האנדלס סטאַנציע פון דער הדסאָנס בעי געזעל־שאפט. אָבער דער קאפּיטאָן פון דער שיף האָט זיך מער געקימערט פאר די אומגליקלאכע אימיגראַנטן, און נאָר האָט דאָס בלויז אויפגעגעבן אויף די ווייטסט בראָג פון הדסאָנס בעי, מיילן ווייט פון פארט יאָרק.

דאָ האָבן זיך די קאָלאָניסטן דורכגע־מאַטערט א שרעקלאכן ווינטער, אפג־שוואכט פון קראַנקהייטן וועלכע זיי האָ־בען באקומען אויף דער ים רייזע. קיין הייזער זיינען ניט געווען אין עכנוואַרג און פאסיקע קליידער האָבן אויך געפעלט. עס איז געווען א גרויזאמער אנפאנג פאר א ניי־יעס לעבן, אָבער ביי האָבן נאָך פיל געמוזט ליידן בין די נייע קאָלאָניע האָט זיך איינגעוואָרצלט.

אין פרילינג, נעפירט פון אינדיישע וועג ווייזער האָבן זיי אָנגעפאנגען זייער רייזע צום "רעד ריווער" טאָל מיט פלאכע שיפ־לאך ("יאַרק בּאָטס"). אראָפּ לייק ווינ־פּעג און דעם רעד ריווער ביז זיי האָבן דערגרייכט דעם פּלאַץ וואו די "רעד" און אסיניבאָאין טייכן זיינען זיך צוזאַמען, אויפן פּלאַץ וואו עס שטייט איצט די שטאָט ווינינעג.

דאָ האָבן זיי נעפונען די פעסטונגען פון צוויי קעגנערישע געזעלשאפטן. די הדס־סאָנס בעי געזעלשאפט און די נאָרד וועסט געזעלשאפט. ביידע פארנומען מיטן רויכווארג האנדל. וועמעס אָנגעשטעלטע האָבן געגלויבט אז אלעס מעג מען טאָן אין די אינטערעסן פון זייערע געזעלשאפ־טען.

די קעגנערשאפט פון דער הדסאָנס בעי געזעלשאפט איז געווען פאסיוו. דער־פאר אבער האָבן שוין די אָנגעשטעלטע פון דער נאָרד וועסט געזעלשאפט ארויס־געווען אן אקטיווע קעגנערשאפט צו די קאָלאָניסטן און נעטאָן אלעס ארויסצו־טרייבן זיי פון לאנד. ס'איז אינטערעסאנט צו באמערקן אז די פארטרעטער פון נאָרד וועסט געזעלשאפט, וועלכע זיינען אליין אויך געווען שאָטלאנדער האָבן זיך ניט אפגעשטעלט פון באנוצן זיך מיט ביקסן, פייער און שווערדן אין אויסקוילען זייערע אייגענע לאנדסלייט אין דער זעל־בער צייט ווען די אינדיאנער זיינען גע־בליבן כמעט פריינטלאך.

צווישן די אפטע אטאקעס פון דער וויי־סע אָנגעשטעלטע פון נאָרד וועסט גע־זעלשאפט און זייערע יענער פון געמיש־טע וויייסע און אינדריש בלוט, האָבן די קאָלאָניסטן אויפגעשטעלט כאַטיינקעס פון קלעצער און ליים און האָבן אויפגע־אקערט א ביסל לאנד. פלייש האָבן זיי באקומען פון יאָכט פון די ווילדע באָ־פאלאָס וועלכע האָבן זיך דאמאלסט גע־פאשעט אויף די פריירים.

די אפטע אטאקעס און פאָגראָמען האָ־בען אבער אוועקגעטריבן איבער העלפט פון די קאָלאָניסטן נאָך די מערערע באָ־זעצטע טיילן פון אָנטאַריאָ. און די לאנג פון די קאָלאָניסטן איז ניט געווען זיכער ביז לארד סעלקירק איז אליין שפּעטער גע־קומען און ער האָט געמאכט שלום דורך פאראייניקן די נאָרד וועסט געזעלשאפט מיט דער הדסאָנס בעי געזעלשאפט.

אלס פּיאָנערן, יענער, אויספארשער און הענדלער האָבן די סעלקירק קאָלאָניסטן פון זייערע קינדער געלאָזט זייער שטעמ־פעל פאר אייביק אויף מערב קאנאדע, און פון דעם שטאנדפונקט קאן מען באַ־טראכטן די קאָלאָניע א דערפאָלג. אלס א פארזוך צו גרינדן א פארט קאָלאָניע כה געווען צו זעען מיט זיינע איינענע אויגן. אָט דער פערד, אויף וועלכן אב־ראהאם האָט געריטן און מיט וועלכן ער האָט זיך אריינגעריסן אין דעם קריג פון די טערקן, און קיינער האָט אים ניט געקאָנט קיין ביין טאָן. קיין קויל האָט אים ניט געטראָפן. ווי א שטורעם איז דער פערד שטענדיק פארבייגעלאָפן. ער פלעגט פארשווינדן פון זיינע פארפאָלגער און קיינער פלעגט אים ניט קאָנען דערגרייך־כען.

און ער פלעגט דערציילן פון אבראהים פּאשא'ס ביקס. אותות און מופתים דערציילט ער וועגן אט דעם ביקס. צו קאָנען מיר דען וויסן, וויפיל מאָל מען האָט מיט דעם ביקס געשאָסן און קיין איין מאָל ניט פארפעלנדיק דעם ציל? ער דערציילט אז די דארפס לייט פון יונג ביז אלט זיינען זיך ארום אים און הערן זיך צו צו זיין דערציילונג פונקט ווי זיי הערן דאָס צום ערשטן מאָל. הערן זיך צו אזוי שווייגן. קיין איין ווארט זאָגט קיינער פון זיי ניט ארויס. אויף די פעלזן, אט די איביקע ערדות, שטייען און הערן זיך צו פארוואונדערט צו דעם, וואָס עס דערציילט סליח, אבראהים פּאשא'ס געוועזענער זעלבער.

און אויך דער יונגער אינגל אבדול האדי הערט זיך צו פארבעטערהייט צו דעם וואָס עס דערציילט זיין פאטער. ער הערט זיך צו אזוי הילצערנעם בוינג, דאכט זיך אים, אז דאָס אבראָ־הים פּאשא'ס ביקס.

ווען סליח איז געשטאָרבן, האָט דער אינגל אבדול האדי אָפּגע'ירש'ט פון אים דעם ביקס, מיט וועלכן זיין פאטער האָט מלחמה געהאלטן אונטער דער פאָן פון אבראהים פּאשא. אלע בחורים פון דעם דארף האָבן אים מקנא געווען און אבדול האדי האָט געוואוסט דעם ווערט פון דער ביקס, וועלכע ער פארמאָגט איצט. מיט גרויס פליים האָט ער זיך געלערנט מיט אים צו באנוצן און אין דער נאָנצער עגגנע איז ער געווארן באָ־רימט. אזא ביקס ווי דער, איז ניט גע־ווען אין אלע ארומיקע דערפער, וועלכע לינן אין די בערג, און אבדול האדי האָט זייער שטארק געליבט זיין ביקס און דער האָט אים געהיט ווי א שווארצאפּל פון אויג.

און אבדול האדי איז אויסגעוואקסן, תחומה נעהאם, קינדער בעבארן, און ער האָט געליבט זיין פרוי, געליבט זיינע קינדער, אָבער אלע האָבן געוואוסט: א סך מער, ווי אבדול האָט געליבט זיין פרוי, זיינע קינדער און זיינע סטאדעס — האָט ער געליבט זיין ביקס.

און ער האָט אים טאקע ליב גע־האט.

ווי ער האָט פארזיכערט, האָט קיינ־מאָל ניט פאסירט, אז דער ביקס - זאָל פארפעלן דעם ציל. און נאָך באריימטער איז אבדול האדי געווארן, זיין באריימט־ער ביקס האָט זיך פארשפּרייט ווייט אור־ם'ר איז געווען זייער שווער איבערצו־טראָגן די בליקן פון זיין און דעם נעוויין פון זיין ווייב, און ער אליין האָט זיך געבעטן ביי זיך, זיך געגעסן אין חלום און אויפן וואר.

מנצח געווען האָט אבער דער ביקס.

אבדול האדי וועט אויף קיין זאָך ניט פארבייטן זיין כבוד און זיין זון איז אוועק פאר זעלנער. און בעת די סאָלדאטן האָבן אוועקגעפירט זיין איינציקן זון איז דער אלטער אבדול האדי געווען זייער בלאס, אבער קיין איין טרער האָט זיך ניט באוויזן אין זייר נע אויגן.

און אין דער נאכט ווען די שטארקע ביינקשאפט נאָך זיין זון האָט אים ניט געלאָזט שלאפן, פלעגט ער אויפשטיין און נעמען זיין ביקס, אויסגיין און ער פלעגט מיט אים אויסשיסן, און מיטן קנאל פון דעם שאס פלעגט ער אוועק שיקן זיין פאטערלאכן זיפץ צו דעם פאר־וואגלטן זון.

—(::)—

א מכה פאר וועלן

(א מעשה)

פון באוואדזשא מוסא

קיין געלט אין דער וועלט. וועט ניט פארקויפן זיין ביקס.

* * *

און דער שייך האָט ניט פארגעסן אב־דול האדי'ס ביקס. ער האָט אויף ניט פארגעסן אבדול האדי'ס באליידיקונג, און ער האָט געטראָגן אויף אים א שנאה.

און האָט נעראכטן אבדול האדי'ס עלטערער זון גיין אין סאָלדאטן, האָט שיאָסן צו פארבן וואָס ס'איז געווען. ווען דער שייך נאָך אמאָל געלאָזט רופן צו זיך בראכטן אבדול האדי און ער האָט צו אים אזוי געזאָגט:

— גיב מיר אָפּ דיין ביקס, וועל איך דאָ דיין זון פון סאָלדאטן דינסט באפרייען.

א מינוט איז אבדול האדי געשטאנען א צעטומלטער. ער האָט זיך דערמאָנט אין זיין טייערן זון, און ער האָט שוין געוואָלט זיין ביקס דעם שייך געבן, אָבער ווי נאָר ער האָט זיך פון אים אָפּ־גערירט, האָט אים א קול געזאָגט: ביקס, ביקס, ווייל עס איז פארן אָנ־דענקן אבדול האדי און ער האָט צו זיך געזאָגט:

— ניין, איך וועל ניט געבן!

דער שייך איז געווארן זייער בייז. ער האָט מיט צארן א שטייבל געטאָן און ער האָט געזאָגט צו אבדול האדי'ן:

— טאָ גיי זיך דיר! . . .

שטארק זיינען געווען די יסורים פון אבדול האדי. דעם ערשטן מאָל אין זיין לעבן איז ביי אים פארגעקומען א שטאר־קער אינערלאכער קאמף. זיין ווייב האָט זיך ביי אים געבעטן אז זי האָט גע־וויינט אז ער זאָל בעסער אָפּגעבן דעם ביקס אנשטאט זייער זון אין דער זון האָט קיין ווארט ניט געזאָגט, ער האָט מער ניט געקוקט אויף זיין פאטער מיט תחנונים און האָפענונג, אז אבדול האָ־ד'ן איז געווען זייער שווער איבערצו־טראָגן די בליקן פון זיין און דעם נעוויין פון זיין ווייב, און ער אליין האָט זיך געבעטן ביי זיך, זיך געגעסן אין חלום און אויפן וואר.

אבדול האדי וועט אויף קיין זאָך ניט פארבייטן זיין כבוד און זיין זון איז אוועק פאר זעלנער. און בעת די סאָלדאטן האָבן אוועקגעפירט זיין איינציקן זון איז דער אלטער אבדול האדי געווען זייער בלאס, אבער קיין איין טרער האָט זיך ניט באוויזן אין זייר נע אויגן.

אין דער נאכט ווען די שטארקע ביינקשאפט נאָך זיין זון האָט אים ניט געלאָזט שלאפן, פלעגט ער אויפשטיין און נעמען זיין ביקס, אויסגיין און ער פלעגט מיט אים אויסשיסן, און מיטן קנאל פון דעם שאס פלעגט ער אוועק שיקן זיין פאטערלאכן זיפץ צו דעם פאר־וואגלטן זון.

—(::)—

א מכה פאר וועלן

אין מאסקווע גייט איצט ארום אזא ווייץ:

דער קאמוניסט: — ווען איך וועל שטארבן וואָלט איך וועלן מען זאָל מיך לייגן לעבן לענינען.

דער מאָנארכיסט: — איך וואָלט וועלן לייגן לעם אלעקסאנדער דעם דריטן.

דער איד: — איך וואָלט וועלן לייגן לעם מאראָם ציפעראוויטש.

— וואָס הייסט, ביזט משוגע געווארן? — זי לעבט דאָך נאָך...

— אט דאָס איז די מעשה. איך לעב דאָך נאָך אויך...

אבדול האדי און זיין ביקס :

(א מעשה)

פון באוואדזשא מוסא

דער דארף אין וועלכן אבדול האדי האָט געוואוינט און ערגעץ אין א קליי־נער. געלעגן איז אר אויף א נאָקטערן פעלד אין דרום זייט פון די יהואה'ער בערג. עס איז געווען א עענדליק קליי־נע הייזלאך. הייזלאך וועלכע זיינען גע־ווען ווי אנגעקלעפּט אן די בערג און האָבן בון וויינטן אויסגעוועזן ווי פויגל נעסטן. ארום דעם דארף, זיינען געווען הויכע בערג און טיפע טאלן, וועלכע האָבן אים פארשטעלט פון דער נאָנצער ארומיקער וועלט. דער קליינער דערפל איז געלעגן ווייט פון דעם בריטן שליאך, און נאָר א שמאָל געשלענגעלט וועג האָט צו אים געפירט. יאָרן פלעגן פארבייגיין און קיין פרעמדער מענש האָט זיך אין אָט דעם פארוואָרפענעם דערפל ניט באוויזן. די וועלט האָט ניט געוואוסט פון דער וועלט . . . און אפי־לו די זון האָט אויך זייער זעלטן אריינגעקוקט אהין. זי פלעגט אים שיר־קען איר ליכט נאָר דריי שעה אין טאָג. די בערג פון מזרח זיינען האָבן אים פארשטעלט איר אינדערפרי. און אין אונט, ווען די זון פלעגט אונטערגיין, פלעגן איר פארשטעלן די מערב בערג. לאנג פלעגט די זון באלייכטן מיט איר העלער ליכט די בערג, די טאָלן, די פעלזן. דער דארף אָבער פלעגט שטענ־דיק זיין פארהילט אין די טונקעלע שאטנס.

קיין פעלדער האָבן די דארף איינ־וואוינער ניט געהאט. שכאָלע פאָסן לייר־מיקע ערד האָבן זיך געצויגן ווי אדע־רען צווישן די הויכע פעלזן. די פויערים פלעגן זיי באארבעטן אליין אין דער הויכ־ן פון א בהמה. און זייער ווייניק תבואה האָבן געגעבן אָט די שמאָלע ליים פאסן. ערים צו לערנען זיך. דערפאר אָבער האָט דער דארף געהאט גרויסע סטאדעס. די שעפסן פלעגן ארומשפּרינגען אויבער די שטיינער, פלעגן קלעטערן אויף די גרן, דאָרטן האָבן זיי זיך בהרחבה'דיק דערנערט, און דערפאר טאקע זיינען אלע דארפס לייט געווען פאסטוכער.

ווייט אין דער דארף געווען פון מענ־שען און ער האָט ניט געהאט וואָס צו טאָן מיט מענשן. וועגן איין מענשן פלעגט מען אָבער זייער אָפּט, כמעט יעדן טאָג דיירן אין דארף — וועגן אבראהים פּאָ־שא.

דאָס אינטערעסאנטסטע פאר די דארפסלייט איז געווען צו דערציילן וועג־נען די העלדנטאטן פון אָט דעם גבור. די זקנים פון דעם דארף פלעגן זיך זיצן אין דעם שטן פון א שווערן פעלז, ארום זיי קינדער. וועלכע האָבן פארגאפט זיך צוגעהערט צו די מעשיות פון די זקנים. אז דערציילט האָבן זיי וועגן די וואוג־דערלאכע גרויסע גבורות פון אבראהים פּאשא. אין זיינע יאָרן פלעגט מען ניט מאכן קיין חילוק צווישן א רייכן און א ארימאן. דעם סולטאנס פּאשא אין די פרישטן פון דעם לבנון זיינען געשטאנען ארום זיין טיש ביי באדיינער . . . און אלע פלעגן זיך צוהערן צו די וואונדער־באדע דערציילונגען וועגן אבראהים פּאָ־שא.

און סליח אבדול האדי'ס פאטער האָט מער פון אלעמען דערציילט.

סליח האָט מלחמה געהאלטן אונטער דער פאָן פון אבראהים פּאשא. ער איז מיט אים מיטגעגאנגען ביז עכו און דעם חרמון בין דמשק און ביז דעם סולטאנס הויפּשטאט.

און סליח האָט דערציילט וועגן אבראָ־הים פּאשא'ס פערד, וועלכן ער האָט זור־נוט, אנשיקעניש, א בייזער רוח. דער נאָנצער דארף האָט פאר דעם שאקעל מורא געהאט. מען האָט געציטערט ארויס צוגיין איינער אליין אין דער נאכט פון שטוב, ביז אבדול האדי האָט אים דערשאָסן. א נאָנצע נאכט איז ער גע־זעסן מיט די פאסטוכער צווישן די פעל־זן, ביי דער הייל. אין וועלכער עס האָט זיך געפונען דער שאקעל, און ווי ער איז נאר ארום. האָט אבדול האדי אין דער נאכט אין מיטן ערשטן קויל האָט ער אים אויעקגעלייגט.

און דאמאלסט האָבן אלע איינגעזעען אז אבדול האדי'ס ביקס אין אמת אין פון פשוט'ער ביקס. און פיל מאָל נאָך דעם האָט אבדול האדי אפּגעראטלט נאָחמות א דאנק זיין ביקס. א סך מאָל האָט מען אים גערופן פון די ארומיקע דערפער, ער זאָל זיי קומען מציל זיין פון די שאקאלן וועלכע גע־קומען מיט זיין ביקס אזוי גרויס ווי מציל געווען.

עס האָט פאסירט אז גאנצע נעכט פלעגט ער אפּווארן ביי דער הייל פון דעם שאקאל און ווי נאָר דער שאקאל פלעגט זיך ווייזן, פלעגט ער אים צלייך דערשי־סען. און ביז נאָר ווייט, ווייס האָט זיך אוועקגעקיילט אבדול האדי'ס ביקס. קיים, און בעת מען האָט דערמאָנט אב־דול האדי'ס נאָמען, האָט מען אויף דער־מאָנט זיין ביקס, ווייל עס איז פארא־נאָר איין ביקס אזא — איינער און ניט מער.

און געווען איז איינער א שייך, וועל־כער האָט א סך געהערט וועגן אבדול האדי'ס ביקס. און אָט דער שייך האָט געוואָלט באקומען דעם וואונדערבאר־ן ביקס. דער שייך איז געווען זייער מעכטיק און רייך און ער האָט גע־הערשט איבער דער גאנצער געגנט.

און דער שייך האָט אים פארוזן אז דער אבדול האדי איז ניט אין דער דארף. ער האָט אים אויסגעלאָזט אויף א לאנג צייט. ער האָט אים אויסגעשיקט אין אלע ארומיקע דערפער, אויפן מארקעט, אין אלע פלעצער, אָבער אבדול האדי איז ניט קיין מאָל ניט געווען. ער פלעגט אים ניט געפינען. ער פלעגט אים ניט אויפהיטן. ער פלעגט אים ניט אויפנעמען. ער פלעגט אים ניט אויפנעמען. ער פלעגט אים ניט אויפנעמען.

אין 1816 האָט לייטענאנט קאָלאָנעל קאובערנ'ס פּאָלאָ־ניסטסערוים באזעצט אויסגעדרינגט עגג־לישע סאָלדאטן נאָענט צו די סענט לאר־רענס און אטאוואַ טייכן. די קאָלאָניסטן האָבן געקראָגן פרייע ערד און פרייען עסן און קליידער. ניט זיי האָבן געוואָלט זיין פארמער און ניט זיי זיינען געווען צוגע־פאסט צו פארמערי, און דער פּאָלאָ האָט קיין דערפאָלג ניט געהאט. אין 1820 האָט מען געפּרוּוווט פארשטארקן די קאָ־לאָניע מיט באזעצן נאָך הונדערט און זעכציק פאמיליעס. פון ניט בראָנזוויק, אבער עס האָט וואַרשיינלאך גאָרניט גע־האָלפן וויייל אין 1823 איז קיין איינע פון די פאמיליעס אדער סאָלדאטן גע־בליבן אויפן פּלאָץ.

ווי עס ווייזט אויס דורך דערפאָרונג איז עס נוצלאָז צו פּרובירן באזעצן אלס פארמער סאָלדאטן, וועלכע זיינען צוגע־וואוינט צו מיליטער דיסציפּלין, אָפּגע־כע ווייל פארבליבן האָבן זיך אויף אנט־זאָנט צו באצאָלן זייערע חובות. און די נאָנצע הונדערט און פינף און צוואָנציק טויזנט דאָלאר איז פארלאָרן געגאנ־גען.

קאָנאדע האָט דאמאלסט געפונען זייער שווער צו קאָנקורירן מיט די פאראייניק־טע שטאטן. די רעגירונג פון די שטאטן האָט צו יענער צייט איינגעפירט דעם סיסטעם פון פרייע "האָמסטעדס", אויס־געמאסטן אקוראט. דערגרונג דאָקומענטן צו די לענדער האָט מען געקאָנט באקומען זייער לייכט. די לאנד איז אויך געווען מערער באזעצט און מערער געלט האָט דאָרטן צירקולירט.

די לאנד אין קאנאדע צו דער זעלבער צייט איז געווען ווייט פון ווענן און טייר־כען. זי איז נאָך ניט געווען ריכטיק אויסגעמאסטן און די געזעצן ווענן לאנד זיינען געווען פארפאָלגטערט. אונטער אזעלכע אומשטענדן איז עס לייכט צו פארשטיין פארוואָס אימיגראַנטן ווענלעכע די רעגירונג און פּרוּוווטע מענשן האָבן געבראכט נאָך קאנאדע זיינען אר־ד'ן אין דער הויפּט אלס אויסגענומען. אין דער נאָנצער עגגנע איז ער געווען באָ־רימט. אזא ביקס ווי דער, איז ניט גע־ווען אין אלע ארומיקע דערפער, וועלכע לינן אין די בערג, און אבדול האדי האָט זייער שטארק געליבט זיין ביקס און דער האָט אים געהיט ווי א שווארצאפּל פון אויג.

און אבדול האדי איז אויסגעוואקסן, תחומה נעהאם, קינדער בעבארן, און ער האָט געליבט זיין פרוי, געליבט זיינע קינדער, אָבער אלע האָבן געוואוסט: א סך מער, ווי אבדול האָט געליבט זיין פרוי, זיינע קינדער און זיינע סטאדעס — האָט ער געליבט זיין ביקס.

און ער האָט אים טאקע ליב גע־האָט.

ווי ער האָט פארזיכערט, האָט קיינ־מאָל ניט פאסירט, אז דער ביקס - זאָל פארפעלן דעם ציל. און נאָך באריימטער איז אבדול האדי געווארן, זיין באריימט־ער ביקס האָט זיך פארשפּרייט ווייט אור־ם'ר איז געווען הילצערנעם בוינג, דאכט זיך אים, אז דאָס אבראָ־הים פּא